

közönségének, amikor a legmagasabb foku kimivelődés lehetősége elé gátat vet.

Remélem is, hogy nemsokára elérkezik az az idő, amikor a főiskolának Budapestre való áthelyezése alkalmával szerencsekívánataimat fogom Önnek tolm. csolhatni."

A levél eme passzusának a közreadásával talán indiskréciót követtem el, mert hisz nem kértem és nem kaptam felhatalmazást a közlésre. De talán éppen az a körülmény, hogy nem készült a nyilvánosság számára, fokozza a vélemény értékét. Feltétlenül őszinte és csak használhat az ügynek. Ezért fordultam kéresemmel Önhöz igen tisztelt Szerkesztő ur, kinek vagyok mindenkor

tisztelő hive

Herrmann Miksa
főiskolai tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Nyilatkozat. Az Erdészeti Lapok jelen évi X. füzetében, „Felső erdészeti szakoktatásunk kérdései“ czim alatt egy cikk jelent meg, melynek egyik mondata a 879. lapon így kezdődik: „A tanári kar memoranduma, mely mellett az erdészeti tanári kar Fekete Lajos kivételével egyhangulag foglalt állást“ stb.

Mint hogy ebből a néhány szóból az én állásfoglalásom a memorandummal szemben nem derül ki: részint a kollégáim iránt érzett tisztelet, részint pedig szaktársaim rólam való vélekedésének nagyrebecsülése indit arra, hogy egész teljességében közöljem e Lapokban azt a rövid felvilágosítást, melyet álláspontom tisztázása végett a „Selmeczbányai Híradó“ ez évi 39. számában közre adtam, s a mely itt következik: *A főiskola áthelyezésének kérdéséhez.* A „Selmeczbányai Híradó“, ez évi 37. számában közölte egy részét Selmeczbánya *„Válasziratának“* a főiskolai tanári kar emlékiratára. Hosszas távollétem után csak most került kezembe a válaszirat. Nem érzem magamat sem indittatva, sem feljogosítva a válaszirathoz tüzetesen hozzászólni; de minthogy rólam, nevem említésével az van állitva, hogy én az *áthelyezés ellen foglaltam volna állást*, ennek helyreigazítását annyival is inkább szükségesnek

tartom, mert álláspontom felől utazásom közben sok szaktársam intézett hozzám kérdést.

Erre nézve tehát ki kell jelentenem, hogy én az áthelyezés kérdésében nem nyilatkoztam, hanem a főiskolai tanács elé terjesztett emlékiratot *a részletes tárgyalás alapjául azon okból nem fogadtam el*, mert meggyőződésem szerint a főiskola áthelyezésének kérdése, a bányászati és erdészeti felsőbb szakoktatás egymástól való elválasztásának kérdése nélkül nem oldható meg. Először tehát a felett kellene döntenie, vajon a felsőbb szakoktatásnál elválasztassanak-e a bányászati szakok az erdészeti szaktól.

Ha e felett a döntés megtörténnék itt és fenn, csak akkor lehet megvitatni a Selmeczbányán maradás vagy máshová való áthelyezés kérdését. Mert a felső szakoktatás helyére nézve más igényei vannak a közös főiskolának, mások a bányászatnak és hozzá kapcsolt ágazatoknak s végre más igényei vannak e tekintetben az erdészetnek.

A fölött ugyanis nem kételkedem, hogy az áthelyezés a főiskola szétválását is maga után vonná. De ebben az esetben a főiskola szétváló részeinek elhelyezését nem lehet együttesen tárgyalni. Először tehát a szétválás kérdését kell eldönteni.

Ami különösen az erdészeti felső szakoktatás kérdését illeti, ezt már az Országos Erdészeti Egyesület is többször vette tárgyalás alá. Ebbeli nézeteimet volt alkalmam kifejezni az Orsz. Erd. Egyesület Pécsen tartott közgyűlésén 1884-ben (l. Erd. Lapok, 1884. évf. 969. és k. lapokon) valamint a Budapesten 1896-ban tartott közgyűlésén is (l. Erd. Lapok 1896. 815 és k. lapok.)

Mielőtt a szétválasztás kérdése fel nem vették és el nem döntenek, addig az áthelyezés kérdésével foglalkozni nézetem szerint idő előtti. Selmeczbánya, 1905. szept. 21. *Fekete Lajos*.

Hogy én az erdészet szempontjából elsőnek tekintem a különválasztás kérdését, e mellett szól az Országos Erdészeti Egyesület 1896. évi közgyűlésének tárgyalása, a mely a szétválasztás kérdését mindig a székhely kérdése elébe tette és a két kérdést együttesen tárgyalta.

Továbbá találkozok ebbeli felfogásom az Orsz. Magy. Bányászati és Kohászati Egyesület borsod-gömöri osztályának határozati javaslatával is, mely a többek közt ezt mondja: „Első sorban

tehát válaszsák a főiskolát ketté“ stb. Épigy vélekedik Lázár Zoltán is a Bány. és Koh. Lapok szeptember 15-kén megjelent füzetének 375. lapján.

Nem állok tehát egyedül avval a véleményemmel, hogy első sorban a különválasztás kérdésében kell dönten, mert a székhely kérdése csak azután tárgyalható.

Selmeczbánya, 1905. október 24.

Fekete Lajos.

Selmeczbánya válaszirata a főiskolai tanári kar emlékiratára. Az Erdészeti Lapok röviden már a multkor foglalkoztak azzal a válaszirattal, a melylyel Selmeczbánya a bányászati és erdészeti főiskola tanári karának a főiskola áthelyezésére vonatkozó mozgalmát akarja ellensúlyozni. Reámutattunk már akkor, hogy ez a válaszirat az erdészeti szakoktatás érdekeivel csak nagyon futólagosan foglalkozik s hogy hangja helyenkint nincsen szerencsésen választva, a mennyiben az áthelyezés mellett állást foglaló tanárokat személyeskedve kicsinyli, érveiket helyenkint kigunyolja és az egész mozgalom mögött önző érdekeket keres.

Részünkről ezen körülményeknél fogva nem is óhajtottunk ezzel a válaszirattal bővebben foglalkozni, miután azonban a válasziratnak legalább kivonatos közlésére Selmeczbánya város tanácsa részéről felkérettünk, ez elől kitérni nem akarunk, nehogy az elfogultság vádja érhessen. A válasziratnak tisztán a bányászati szakot érdeklő részeit azonban teljesen mellőzhetőnek tartottuk.

A válaszirat „mielőtt az áthelyezést célzó emlékirat gyöngé alapokon nyugvó, sőt a *valótlanság* (sic!) *jellegét* magukon hordó érveinek“ czáfolatába fogva, történeti visszapillantást tesz a *bányászati* akadémia alapítására (1770), a mely Selmeczbányán, az akkor virágzó fémbányászatra való tekintettel és az akkori kor igényeihez képest bizonyára megfelelően volt elhelyezve. (Az erdészetet illetőleg azonban nem emlékszik meg a válaszirat Wilckensről, aki már a mult század elején határozottan kijelentette, hogy Selmeczbánya nem alkalmas erdészeti tanintézet elhelyezésére.) Lényegesebb a messze mult tárgyalásánál az 1868-óta észlelt fellendülésre való hivatkozás. Hivatkozik e tekintetben a város az épült akadémiai palotákra, a gyűjtemények szaporodására, a kisiblyei erdőre, a botanikus kertekre, a hallgatók nagy számára. S mégis, amikor mindezy nagy áldozattal eléretett, a tanári kar egy része az ősi aka-

démiát Selmeczbányáról Budapestre kívánja áthelyezni. Hivatkozik a város arra, hogy az öregebb szaktekintélyek, mint Fekete Lajos, Schelle Róbert, Szentistványi Gyula, Faller Károly, főleg azonban Sobó Jenő az áthelyezés ellen foglaltak állást.

A mai politikai helyzet a válaszirat szerint nem alkalmas ily fontos ügy megbolygatására. Nem találja továbbá a város a kérdést eléggé előkészítettnek s nem helyesli az ügynek közvetlenül a főiskola ujjászervezése után való felvetését. (A dolgot tudvalevően újabb építkezések szükségessége tette aktuálissá.)

Hivatkozik továbbá a város bányászati és kohászati egyesületnek 1897. évi memorandumára, a melyben az akadémiának műegyetemmé való kifejlesztését kérte, a nélkül, hogy a székhely kérdését megbolygatta volna.

Ebből azt következteti a válaszirat, hogy a memorandumot szerkesztő szakférfiak „meg voltak győződve arról, hogy a bányászati és erdészeti főiskola Selmeczbányán is kifejthet oly működést, mely hazánk bányászati és erdészeti érdekeit a bányászati és erdészeti szakismeretek terjesztése terén teljes mértékben kielégítheti. (Nem ismerjük a bányászati és kohászati egyesület 1897. évi memorandumát, de kétségbe vonjuk, hogy ez a tekintélyes egyesület abban az erdészeti szakoktatást is tárgyalta volna, amire nem illetékes, a város válaszirata által feltételezett meggyőzés tehát csupán a bányászati akadémiára vonatkozhatott, míg az erdészeti szakoktatás kérdésében már előbb, 1896-ban, az országos erdészeti gyűlés mondott, mint erre legilletékesebb forum, éppen ellenkező véleményt.)

Azt állítja folytatólag a város, hogy az áthelyezésnek szükségét a tanári kar sem érezte, különben a korábbi építkezések előtt, az országos erdészeti gyűlés alkalmával, avagy az ujjászervezés során lépett volna az áthelyezés érdekében akcióba. (A válaszirat ezen pontjára nézve már multkor konstatáltuk, hogy ez nem annyira érv a város igaza mellett, mint inkább a mulasztás vádja a tanári karral szemben.)

Ezek után a város megállapítja, hogy a tanári kar emlékiratában egyetlen helytálló érv sem található. Folytatólag hosszasan foglalkozik a bányászati szemléltető oktatással, az erdészetre nézve ellenben mindössze ennyit mond:

„És hogy állunk az erdészetnek szemléltető gyakorlati oktatásával? Itt van közel a zsarnóczai kir. erdészeti hivatal, az ott létesített nagyszabású gőzfürészével, de itt van helyben az igen ügyes berendezésű ribnyiki gőzfűrész, melyet azonban az elméletileg kioktatott hallgatók talán egyetlen egyszer sem néztek meg. — Itt vannak hatalmas kiterjedésű erdeink, kincstári és városi erdőgazdaságunk . . . pótolják ezeket a budapesti akáczfák, az erdőtalaj megismerése helyett, a fővárosi büzös aszfalt pora?“
 „Nagyobb tanulmányutakat a hallgatók innét ép úgy tehetnek, mint Budapestről.“

Ezek után a hallgatóság megélhetési viszonyaira tér át a válaszirat s úgy találja, hogy Selmeczbányán a fiatal ember nem talál ugyan mellékkeresetet, de a szerény megélhetés feltételei megvannak s a tanulást nem kell elhanyagolnia. Téves az a nézet, hogy Budapesten mellékkeresetet találhatna. Ez csak az oktatás rovására történhetnék. A társadalmi és életviszonyok helytelen megfigyelésére vall a város szerint a memorandumnak az az állítása is, hogy az ország fővárosában a hallgatók látóköré tágasabb, ítélete tárgyilagossabb, műveltsége általánosabb lesz. A tudományos és kulturális intézmények igénybevétele, ha ugyan marad reá idő, költséges és hatásukat sokszorosan ellensúlyozzák a nagyváros csábító utvesztői és kínálkozó élvezetei. A fényűzés és nyomor, szorgalom és munkátlanság, becsület és hitszegés, erény és bűn riktó ellentéteinek folytonos szemlélete kaotikus zavart okoz a magára hagyott ifju elmében. Ennek egyik eredménye a testületi összetartás hiánya.

Ellenben Selmeczbányán, távol a nagyvilág zajától és csábításaitól, jó tanárok közvetlen vezetése és felügyelete alatt az ifjak szabadon fejlődnek s a város kitűnő levegőjében, gyönyörű vidéken turistáskodással töltik szabad idejüket. (?) Megvan a diáktestületi közérzés, a kollegiálitás és a családi érintkezés a város intelligens lakosságával.

Hivatkozik a város, hogy az akadémiának voltak a múltban nagynevű tanárai és elismert szaktekintélyei, a kik ismét ilyeneket neveltek. A tanár Selmeczbányán teljes zavartalanságban élhet a tudománynak; anyagi előnyök hajhászása, kapaszkodás nem játszhatik szerepet. A kormány is sok áldozatot hozott.

„Igy állván a dolgok, bizony nagy kár volt azt a hibát, a mely a főiskolán kétségkívül megvan, Selmezbánya városra és részben magára az ifjuságra háritani s néhány könnyelmű hallgató miatt — a kiknek száma Selmezbányán elenyésző csekély a fővárosihoz képest — az összes főiskolai hallgatókat iskolakerülőknek elhíresztelni, mint a memorandum teszi. De hát a viszonyokat mindenképpen, még merész tuzásokkal is, tarthatatlanoknak kellett festeni s helyálló érvek hiányában szecsessziós modern és rikitó színeket használni. Pedig, az igazat megvallva, az ifjuság semmivel sem rosszabb avagy kisebb tehetségű, mint a budapesti, s legnagyobb része komoly és higgadt gondolkozású, szorgalmas és törekvő, fogékony lelkű és idomitható, mert ismeri feladatát, hallgat a tanár szavára és megfogadja tanácsait. S ha e tekintetben lenne valami kívánni való, nem lehet-e azt Selmecczen könnyebben orvosolni, mint Budapesten?“

„Az a körülmény, a melyet a memorandum felpanaszol, hogy a hallgatóknak az előadásokon kívül nincs egyéb módjuk a tanulásra (ami szintén merész tuzás), hogy az ifjuság körében „nincs önképzőkör; nincsenek irodalmi és vitatkozó esték s egyéb észtfejlesztő és szemhatárt tágító foglalkozások, hogy nem áll rendelkezésére szakkönyvtár“, szintén nem róható fel a város vagy a fiatalság hibájául, mert minderről a tanári kar lett volna köteles gondoskodni. De vajjon mit tett a tanári kar az ifjuság lelki egészségének megóvására és edzésére, a kultivált tudományok iránti szeretet ápolására; mit tett az iránt, hogy a fiatalság teljes odaadással, zavartalanul és gondtalanul adhassa magát oda a szellemi kincsgyűjtés munkájának; gondoskodott-e pályadíjak kitűzéséről a főiskolai hallgatók számára, tudományos és szakkérdések tárgyalása czéljából? Hiszen, egyes dicséretes kivételektől eltekintve, még csak tan- és kézi könyvek sincsenek a tanulók számára.“

„Ha tehát hiba van a főiskolán, azt kell gyógyítani, de a javulás akadályát nem szabad a városi viszonyokban és a fiatalságban keresni, mert erre a viszonyok és az eddigi tapasztalatok ráczáfolnak.“

„S mit ajánl a tanári kar egy része a meglevő baj orvoslására? Egyrészt a székhely megváltoztatását, másrészt a tananyag szaporítását. Az előbbiről már kimutattuk, hogy az orvosság rosszabb

a betegségnél, az utóbbi ellenben nem alkalmas a felpanaszlott bajok orvoslására.“ . . .

„Ezen érdembeli érvek és okfejtések felsorolása után bizvást letehetnök a tollat, hiszen a fenti argumentáció halomra dönti a memorandumnak a kérdés lényegére tartozó összes érveit.“

„Ámde ezen emlékirat oly kicsinyes szempontból támadja meg alaptalanul és kiméretlenül e várost, e törvényhatóságot és annak beléletét, hogy azokra is, reputációnk érdekében, válaszolni kötelességünk.“

„Olvasva ezeket a legenyhébb kifejezéssel élve, tájékozatlanság, vagy talán rossz akaratból is származó kifakadásokat, valóban nehezünkre esik szatirát nem írni.“

„Avagy nem késztet-e minden embert kacagásra, ha az ily komoly kérdéssel foglalkozó emlékiratban főérvekkül és nagy garral ezek is felhozatnak: „hogy a football játékhoz nincs egy talp-alatnyi sik terület, hogy téli fürdő nincsen, hogy városunk klímája zord stb.“ Valóban nem tudjuk, hogy mi zordabb, városunk klímája-e, vagy az a felfogás, mely szerint a jövődöbeli bányász és erdész nemzedéket délszaki növényként meg kell óvni a zord klímától, melyben befagy minden tudományos működés . . . és talán Fiumében kellene neveltetni? ott azután volna elég mennyiségű viz is, a mely a mi századok óta használt, de a memorandum szerint „bomló sulfidokkal“ telt ivóvizünket pótolná.“

„Csakugyan bomlik itten valami, de ez nem a mi vizünk sulfidja.“

„Fiumében fürdő is állana a főiskola rendelkezésére és nem kellene borzadálylyal gondolni arra „a mi pedig botránys: hogy a szegényebb sorsu ifjak októbertől—júliusig kénytelenek nélkülözni a fürdést, mert nyilvános városi téli fürdő nincsen“. Hát melyik városban létezik a szegényebb főiskolai hallgatók számára *ingyenes* téli fürdő? — A mi közfürdönket pedig, a Fizély-féle fürdőt egész télen át veheti igénybe a szegényebb sorsu ifju is, hiszen igen csekély az érte járó díj.“

„Nevetségessé törpül alá az ily valótlan és gyerekes indokolás!“

„De hát a memorandumnak akár való, akár valótlan, de indokokra okvetetlenül szüksége van, hogy azután bizonyos pöf-feszkedő hanggal kimondhassa: «legjobb hitünk szerint már az

eddig felhozott okok is elegendők, hogy egyetlen főiskolánkat mielőbb elvigyük Selmezbányáról.”

„Igen, a memorandumnak fenti okadatulása csakugyan fölöttébb sürgössé és szükségessé teszi, hogy Selmezbányáról jó lesz többeket elvinni, egyetlen főiskolánkat azonban hagyják itt. Hiszen ha talán volnának olyanok, a kik innét távozni akarnak, ám szabad a verseny, nyitva áll az út, tehát ezek távozhatnak, csak úgy ne tegyék, mint a csigák, hogy házukat is magukkal vigyék.”

Bizonyítani igyekszik a válaszirat ezek után, hogy a város, dacára a fémbányászat beismert súlyedésének, nem hanyatlik s e végből felsorolja összes intézményeit, mint a főiskolát, a liceumot, kat. gimnáziumot, a bányaiskolát, az elemi és ipariskolákat, a bányagazgatóságot, a városi hivatalokat, járásbiróságot, adóhivatalt, főerdőgondnokságot (?), dohány-, czipő- és kötőgyárt, a postahivatalt, 3 pénzintézetet, iparos hitelszövetkezetet, 3 kaszinót, könyvnyomdát, lövész-, gyógyászati és természettudományi társulatot, zene-, dal-, vöröskereszt-, közművelődési, tüzoltó- és nőegyletet, gyermekbarát-, turista-, bányatárspénztári, iparossegély- és önképző egyesületeket, a vízvezetékét, az Erzsébettér parkozását, a honvédszobor felállítását, 9 lakóház építését, a felső-rónai nyaraló telepet, a népkönyvtárt, a városi muzeumot, az óvodákat, kórházat és az interurban telefont.

Felemlíti, hogy az 1900. évi bányászati és erdészeti kongresszusok költségeit a város viselte, a főiskolai építkezésekhez fát adott és egy utcát engedett át, (melyért azonban területben értesülésünk szerint másutt teljesen kárpótoltatott). A fűvészkertek miatt szaporította a városi rendőrséget, hozzájárult a főiskolai segélyegylet alapjaihoz és 25 év óta gázvilágítást tart fenn. Vasuti összeköttetése 3 szor van naponként, igaz hogy keskenyvágányu vonalon. Állítja, hogy a belváros lakossága nem fogyott, csak a külső részeké, mint Stefultó stb., kifogásolja a tanárok emlékiratának azt az állítását, hogy a város nyomasztó anyagi és kulturális helyzete a fiatalság életében és fölfogásában visszatükröződik s reámutat a főiskola bár gazdag, de annyira rendezetlen könyvtárára, hogy azt sem tanár, sem hallgató igénybe nem veheti. Ennek pedig nem a város az oka.

Színháza ugyan nincs a városnak, de színi előadások tartatnak.

Van korcsolyapálya stb. Hivatkozik aztán arra, hogy a város magyar kulturmissziót teljesít, a mely szerepében meggyöngülne, ha a főiskolát elveszitené.

A mi a halálózást illeti, az csak az alsóbb néposztályok körében, a degenerált bányász népnél nagy, az intelligencia körében nem.

Ezek a város érvelésének lényeges részei. Terünk nem engedi meg, hogy velük bővebben foglalkozzunk, de ez talán nem is szükséges. A magyar erdészet közvéleménye szinte meglepő egyértelemmel az erdészeti szakoktatás áthelyezése mellett foglalt állást. Ennek okai az 1896. évi gyűlés alkalmával elhangzott tárgyilagos fejtegetésekben és a mindennapi életnek szinte kézzelfoghatóan jelentkező tapasztalataiban gyökereznek. Az 1896. évi határozat, a mely nem „a tanügyi reform hangzatos czime“ alatt keletkezett, amint azt a válaszirat állítja, hanem minden külső hatás keresését mellőző érdemleges okfejtés eredménye volt, továbbá a legutóbbi évek során e lapok hasábjain a felső erdészeti szakoktatásról megjelent néhány közlemény és végül a válaszirat kivonata során zárójelben tett néhány megjegyzés is mentesít a kérdés további taglalásától, a mely különben az Országos Erdészeti Egyesület folyó évi közgyűlésén is újból napirendre kerül. A válaszirat maga egyébiránt a Magyar Erdész f. é. október 15-iki számában is igen részletes kritikában részesült.

Az őszi erdészeti államvizsga Horváth Sándor miniszteri tanácsos elnöklete alatt és *Garlathy* Kálmán ny. m. k. erdőigazgatónak, *Téglás* Károly m. k. erdőtanácsos, főiskolai tanárnak és *Bund* Károly egyesületi titkárnak, mint vizsgabiztosoknak közreműködésével október hó 24-ike és november hó 4-ike között folyt le. Összesen 24 vizsgajelölt jelent meg, kik közül 16-an kaptak oklevelet, névszerint: Barrois Andor, Baumann Béla, Békefi Miklós, Blattny Tibor, Comanicu János, Damsberg Antal, Januskovecz Pál, Kristen Adolf, Linhart Ödön, Löv Jenő, Mayer Aurél, Mihalik Pál, Mocsáry Béla, Pokorny István, Precup Győző, Volfinau Gyula.

A vizsgálat írásbeli részén feladott írásbeli kérdések a következők voltak:

I. Valamely előhegységhez tartozó délnyugati kitettséű hegyoldalon a mértéktelen legeltetés folytán 85 k. hold kiterjedésű

kopárság keletkezett. A hegyoldal alapközete mészkő, melyet vizmosásokkal megszaggatott laza agyagos talaj borít.

Irja le vizsgátevő a vizmosások kötésének s ezzel kapcsolatosan az erdősítésnek módját ama fajok megjelölésével, amelyeknek alkalmazásával a szóbanlevő területet sikerrel lehet befásítani, s számtsa ki valamely vidék helyi viszonyainak tekintetbe vétele mellett az erdősítés költségeit is.

II. Vizsgátevő ismertesse az erdei legeltetés közgazdasági és erdőgazdasági jelentőségét hazánkban és az erdei legeltetés gyakorlatának általános szabályait.

III. Egy birtokos silány, rosszul növekvő, értékesebb műfára kevésbé alkalmas, vékonyabb törzsekből álló tölgyfa-állományának évi vágásait rendszerint tűzifaként értékesíti és a vágásban a kész hasábfa ürm^3 -jéért 5 K-t, a vastag dorongfáért 3 K 50 f-t kap. Mielőtt vágását feldolgoztatná, azt az ajánlatot teszik neki, hogy a lehántott állapotban 8 cm-nél vastagabb bányatámfára alkalmas törzsrészek m^3 -jéért a vágás alatt 500 m-en belül elvezető ut szélére közelítve 8 K-t hajlandók fizetni. Számtsa ki vizsgátevő a többi még szükségelt adatoknak belátása szerint való felvétele mellett, hogy mi előnyösebb az erdőbirtokosra, a tűzifa vagy a bányatámfa termelése?

A kigyóbükk. A nagyobb mennyiségben, kiterjedt erdőségeket alkotó fák sorában a bükkfa az, mely sajátlagos termetét, külalakját majdnem állandóan megtartja és attól kevésbé tér el. Igaz ugyan, hogy rosz tenyészeti viszonyok, vagy ellenséges körülmények kivetkőztetik ebből a sajátlagos alakjából. Ilyen kivetkőzött alakú cserjeszerű bükkfákkal találkozunk dombvidékeinken, de magasabb hegyeinken is a juh- és kecskelegelők közelében. Ezek már eleve elárulják keletkezésük módját és így kevésbé tarthatnak számot az erdész-botánikus figyelmére.

A Fekete—Mágócsy-féle Erdészeti Növénytan II. kötetének 437. lapja közli Willkomm után egy eltérő termetű bükknek a nevét (*fagus silvatica* var. *tortuosa*), melyet a németek Schlangenbuche, Zickzackbuche-nak neveznek és innét a magyarban a kigyóbükk elnevezés. Ennek törzse és ágai sajátlagos kigyózó alakot vesznek fel. Ez az alsóbb vidéken nem csak átültetve tartja meg alakját, hanem ily fák magjából kelt fák is hasonlóak az

anyafákhoz. A bükk tenyészetének felső határán a fa törzse a földre terül és csak girbe-görbe bokros ágazata emelkedik fel onnan, mint a henye fenyőé.

Őszintén megvallva eddigelé sem a természetben, sem képen feltüntetve nem láttam ezt az igazán eltérő termetű bükköt, de szaklapjainkban sem olvastam közlést, mely erre vonatkozott volna, hacsak valamely közlemény rávonatkozó pontja el nem kerülte figyelmemet.

Nem rég jutott a kezeimhez a Möller „Deutsche Gärtner Zeitung“ kertészeti folyóiratának az 1902. évi 48. száma, melyben az 582—583. lapon néhány ilyen kigyóbükk képe van közölve.

Az említett lap közli Beissner dendrologus és Wehrhan után a leírását is. Ezek szerint a kigyóbükk törzsének dereka alacsony, ide-oda görbült, világosan mutatva a térdalakítást, mely miatt a fiatal fák kigyózó alakban ferdén nőnek a talajon és csak később emelkednek fel. A talajhoz majdnem hozzásimuló törzsek ágai mélyen benyomatnak a talajba, ahol a térdgörbületeken gyökeret hajtanak. Az idős fák ágai kigyózók, hosszuan merőlegesen elállnak, ide-oda görbültek, sokszor hegyes szög alatt elhajoltak úgy, hogy sűrű, egymásba fonódó ágakból álló ernyőszerű terebélyes korona képződik. Hasonló fákat találtak a Weser-hegységben. A megfigyelt és a képen is közölt bükkfák a Suntlet-hegységben tenyésztek és ezért némelyek var. *suntelensis*-nak nevezték.

Sokan foglalkoztak azzal a kérdéssel, vajjon minek lehet ennek az alaknak létrejöttét tulajdonítani, mert nem akartak abba az elterjedt felfogásba belenyugodni, hogy ez a termet a természet szeszélyéből jött létre. Egyesek az okot a köves talajnak tulajdonították, mely sekélységénél fogva nagyon száraz és igen hideg, mások az időjárást teszik felelőssé és különösen a hideg északi és északkeleti szeleket. Kétségen kívül ezeknek a tényezőknél meg van a maguk hatása, csakhogy a kutatók arra való hivatkozással, hogy a kigyóbükk termőhelyétől nem nagy távolságra, hasonló viszonyok között normálisan fejlődött ki a bükk termete, a nevezett tényezőktől megtagadják a sajátos termet létrehozatalában való szerepüket.

Beissner a kigyóbükk létrejöttét a rügy fajváltozatának tekinti. Amidőn tehát ez az alak egészen spontán a növényben rejlt belső

okokból jött létre és pedig akár magból, akár pedig az ugynevezett sport-hajtásból, akkor az ilyen alakulás egészen a véletlen dolga. Az organizmusok származásával és fejlődésével foglalkozó tudomány a szervezetek így módon való alakulását lehetők tartja, hiszen a de Vries-féle mutationalis theoria és a neolamarchismus ezt egyenesen feltételezi, sőt bizonyítja.

Igy tehát a kigyó-bükk is ilyen véletlen fejlődésnek köszöni

1. kép. Kigyó-tölgy Felső-Tárkány mellett (Hevesm.).

létrejöttét. Egyszer megalakulva, ivadékaik legalább részben megtartják ezt a sajátágukat, hiszen már Nördlinger említi, hogy állítólag több mint fele az elvetett magból kelt növényeknek hü maradt szülőjéhez. Hasonló eredménnyel jártak a végzett kísérletek. Az erdei csemetekertekben mintegy 30 százalék maradt hü az anyafa alakjához. A fiatal csemetében már igen korán lehet fel-

ismerni a természet sajátlagosságát, amennyiben ágai a talajon jóformán kúsznak.

Erdészeti jelentősége mindezeknek a fának nincs, ha csak az nem, hogy bükkfa-állományt alkotnak ugyan, amelyből azonban még a szokásos bükküzifa-hozamokat sem lehet termelni, — de azért mégis dendrologiai szempontból olyan érdekességet képeznek, melyet nemcsak az erdész-botanikusnak, de egyáltalán a természetkedvelőknek kell megóvni és fentartásukat szorgalmazni addig is, amíg sikerül ilyenek megóvására törvényt alkotnunk.

Megragadom ezt az alkalmat arra, hogy t. szerkesztőnk szívesen rendelkezésemre bocsátott megfigyelését tegyem közre.

2. kép. Koronarészlete az 1. képen ábrázolt tölgynek.

Nevezetesen Gesztes Lajos egri érseki erdőmester figyelmeztetésére a hevesmegyei Felső-Tárkány község határában a mellékelt képen feltüntetett tölgyet tanulmányozhatta.

Aki a tölgyek ágazatát nagyobb figyelemmel vizsgálhatta, azt tapasztalta, hogy idősebb, de még egészen egészséges tölgyfák koronájában az ágak sajátságos zeg-zugos alakot öltenek magukra.

A normális tölgyfáknak csak egyes ágain fordul ez elő, másokon többé-kevésbé jelentékenyebb mérvű. Némely tölgyfának csak 1—2 ága görbült térdalakuan, másnak már több ilyen ága van, az ilyen azután némi hasonlatosságot mutat a kigyóbükknek nem a termetéhez, de a főbb ágainak a termetéhez, mint az a mellékelt és a koronából kikapott részletkép mutatja. Az ágak sajátlagos alakját nem lehet egyszerűen a rügyek fakadásának vagy a kihajtott hajtások elmaradásából magyarázni, hanem itt is az ágak sajátlagos alakját, vagy valamely külső körülmény, vagy valamely spontán fejlődési irány szabta meg. Hasonló alakulást, bár kisebb mértékben, mutat egy kocsányos tölgy az egyetemi növénykertben is. És ha névvel nem jelöljük is meg az ily alakulással bíró tölgyeket, még is méltók figyelmünkre és érdeklődésünkre. *Szerednyei.*

Öreg fák átültetése. Az Egyesült-Államok mezőgazdasági intézete igen egyszerű és elmés módot közöl arra, hogy miképpen lehet öreg fákat az elhalás veszedelme nélkül átültetni. Mikor a fát átültetik, egyik vastagabb gyökerét simán átvágják és gumicsövet erősítenek reá, melyet vízzel töltenek meg. Ezután a cső szabad végét magasra emelik úgy, hogy magasabban legyen a fa koronájánál. A csőben levő viznek hidrosztatikai nyomása a vizet a fába szorítja egészen a tetejéig. A hatás már negyvennyolcz óra múlva jelentkezik. Áprilisban, igen rossz időben ültettek Amerikában⁹ át egy bükkfát, a mely május végéig életjelt sem adott magáról. A gumicső alkalmazása után hat nap múlva a fa kezdett rügyezni, majd levelet is hajtott. Május közepén olyan szilvafán alkalmazták a mesterséges víznyomást, a melyet egy hónappal azelőtt ültettek volt át, s a melynek rügyei a hőségtől és szárazságtól már fonnyadtak voltak; egy hét múlva a bimbói szépen kinyiltak. Más kísérlet alkalmával husz almafát áprilisban minden óvatosság mellőzésével ültettek át, de a legtöbbet azonnal gumicsövekkel látták el; egy hét múlva a fák rügyeztek, két hét múlva pedig a többiekkel együtt is tovább tenyésztek. A mely fát ugyanakkor ültettek át, de gumicsővel föl nem szereltek, vagy hátramaradt fejlődésében, vagy éppen egészen elhalt.

Az 1900. évi népszámlálásnak az erdőgazdaságot érdeklő adatai. Az erdészettel, vadászattal és a kapcsolatos iparágakkal foglalkozókra vonatkozólag az 1900. évi népszámlálásnak a népesség

foglalkozására vonatkozó részében (Magyar Statisztikai Közlemények, uj sorozat, 9. kötet) a következő adatokat találjuk:

			Erdészet, vadászat	Erdei szénégetés	Tutajozás	Faipar	Fa-, cser- és gubacskeresk.
Keresők	Önállók:	férfi	{ 1890 49	{ 239	{ ?	{ 24947	{ 2293
			{ 1900 54	{ 278	{ 106	{ 24534	{ 2445
		nő	{ 1890 —	{ —	{ ?	{ 226	{ 119
			{ 1900 —	{ 4	{ 1	{ 268	{ 202
	Tisztviselők:	férfi	{ 1890 2592	{ 13	{ —	{ 546	{ 764
			{ 1900 2596	{ 24	{ —	{ 987	{ 1167
		nő	{ 1890 —	{ —	{ —	{ —	{ 1
			{ 1900 —	{ 4	{ —	{ 21	{ 22
	Egyéb segédszemély:	férfi	{ 1890 29909	{ 3435	{ ?	{ 32622	{ 3367
			{ 1900 34126	{ 3051	{ 365	{ 51962	{ 4183
		nő	{ 1890 1499	{ 74	{ —	{ 935	{ 78
			{ 1900 1187	{ 219	{ 1	{ 2043	{ 191
Keresők összesen:	férfi	{ 1890 32550	{ 2687	{ ?	{ 58115	{ 6424	
		{ 1900 36776	{ 3353	{ 471	{ 77483	{ 7795	
	nő	{ 1890 1499	{ 74	{ —	{ 1161	{ 198	
		{ 1900 1191	{ 223	{ 2	{ 2332	{ 415	
férfi és nő együtt		{ 1890 34049	{ 2761	{ ?	{ 59276	{ 6622	
		{ 1900 37967	{ 3576	{ 473	{ 79815	{ 8210	
A fõn megjelölt foglalkozást		férfi	61693	5358	797	109525	12724
fõfoglalkozásképen üzõ ke-		nő	56747	4483	692	80428	13224
resõ egyének, továbbá ezek		együtt	118440	9841	1489	189953	25948
házi cselédjeinek és õz-							
szes eltartottjainak együttes							
száma az 1900-ik évben							
A fõn megjelölt foglalkozást		férfi	67443	4651	2189	83431	8995
fõ- és mellékfoglalkozás-		nő	1628	233	7	2753	479
képen üzõ keresõ egyének		együtt	69071	4884	2196	86184	9474
együttes száma 1900-ban							

A közölt adatok csak Magyarországra (Horvát- és Szlavonországok nélkül) vonatkoznak. Kiegészítendők volnának még az erdei vasutaknál alkalmazottakkal, ezek azonban csupán a többi vasutak alkalmazottjaival együttesen vannak kimutatva s így nem választhatók külön. Egyébiránt a faipar is a csontiparral, czirokseprõkötéssel stb., a fakereskedelem pedig a szén-, agyag- stb. kereskedelemmel van együvé foglalva, fenti adatok némelyike tehát csak körülményes kivonatolás után volt nyerhetõ.

A szarvas- és őzvad állományának szabályozása Poroszországban. Amidőn hazánkban is számos helyen fajultak el a vadászati viszonyok annyira, hogy egyfelől az erdők felújítása és későbbi használata komolyan veszélyeztetve van, másfelől pedig az egykor erős vad elsatnyul, nem lesz érdektelen tudomást szerezni a porosz földmivelésügyi miniszteriumnak egyik még 1901-ben kiadott rendeletéről, amely az ivararányt, a borjak beszámítása nélkül 1:2-ben, legfeljebb 1:3-ban állapítja meg s elrendeli, hogy ott, ahol az erdők felújítása már csak kerítések alkalmazásával volt biztosítható, a vadállomány a megfelelő mennyiség kilövése által azonnal a kellő mértékre szorítandó. —

Tüzálló fa. A sok eredménytelen kísérlet után, mint angol és amerikai tudományos folyóiratok írják, sikerült a fát teljesen tűzállóvá tenni. Azt mondják, hogy a *czukoroldattal* erős nyomás alatt impregnált fa, melyből előzőleg minden nedvet eltávolítottak, kőkeménynyé és bámulatosan tűzálló anyaggá válik, a melylyel utcázak, főképp pedig kórházak és lakások a legnagyobb biztonsággal burkolhatók. A legnagyobb tűzben is csak a teteje pörkölődik meg, lángra egyáltalán nem lobban, legföllebb lassan, a nélkül, hogy tőle bármi tüzet is foghatna.

Az Erdészeti Zsebnaptár 1906. évi XXV. évfolyama megjelent. Megrendelhető az Országos Erdészeti Egyesület titkári hivatalánál (Budapest, V., Alkotmány-utca 6. sz.) Ára az egyesület tagjai részére 2 K, másoknak 3 K. Ha 45 f. postaköltség is beküldetik, bérmentve és ajánlva szállítatik.

